

Силабус навчальної дисципліни

Психологія сучасного інформаційного простору

Рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий)

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність: 053 Психологія

Спеціалізація / освітньо-наукова програма: Психологія особистісного, соціального та організаційного розвитку

Компонент освітньо-наукової програми: обов'язковий, цикл професійної підготовки

Обсяг: 90 год./ 3 кред. ЄКТС

Рік навчання: II, семестр: III, IV

Викладач

ППП

О. І. Бондарчук, д. психол. наук, професор, завідувач кафедри психології управління ЦПО ДЗВО «УМО»

Контактна адреса:

e-mail: bei.07@ukr.net

Консультації

здійснюються за запитом здобувачів F2F або за контактною адресою

Анотація навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Психологія сучасного інформаційного простору» є однією з базових дисциплін освітньої складової підготовки здобувачів PhD у результаті опанування якої розвинути здатність застосовувати експериментальний метод у психологічному дослідженні особливостей, чинників і тенденції функціонування й розвитку особистості, соціальних груп і організацій, розробляти та реалізувати проект власного експериментального дослідження відповідно до обраної теми дисертації.

Мета навчальної дисципліни: розвиток здатності використовувати інформаційні та комунікаційні технології (ЗК2), дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики, міжкультурної толерантності та керуватися загальнолюдськими цінностями (СК3), толерувати невизначеність і доводити унікальність власного наукового пошуку в умовах інформаційного /цифрового суспільства (СК5).

Заплановані результати навчання:

1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел на основі сучасних методологій наукової діяльності та інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій (РН1), зокрема:

- уміти використовувати інформаційно-комунікаційні (цифрові) технології у науковому пошуку;

- знати психологічні закономірності перетворення сигналів довкілля в інформацію;

- виявляти здатність до пошуку, оброблення та критичного аналізу інформації у сфері психології з різних інформаційних джерел;

- працювати з сучасними бібліографічними і реферативними базами даних, а також наукометричними платформами (зокрема, Web of Science, Scopus та ін.);

2. Уміти полілогічно взаємодіяти із широкою науковою спільнотою та громадськістю з проблематики дослідження (РН4), зокрема:

- знати і враховувати у спілкуванні психологічні проблеми та переваги взаємодії в віртуальному інформаційному просторі;

Психологія сучасного інформаційного простору

- виявляти вміння конструктивного спілкування у формальних та неформальних наукових та освітніх спільнотах в інформаційному просторі;

3. Демонструвати прихильність до норм професійної етики, міжкультурної толерантності, професійних цінностей у науковій / практичній діяльності (PH8), зокрема:

- дотримуватися етичних норм психолога у науковій / практичній діяльності в інформаційному просторі;

- уміти презентувати результати власного наукового пошуку відповідно до норм професійної етики, міжкультурної толерантності, професійних цінностей у науковій / практичній діяльності.

4. Виявляти здатність до гнучкого, оперативного розв'язання професійних проблем в умовах невизначеності та соціальної напруженості (PH10), зокрема:

- демонструвати здатність до розпізнавання та протистояння маніпулятивним впливам суб'єктів інформаційного простору;

- уміти толерувати невизначеність і відстоювати власну позицію щодо напрямку наукового пошуку в умовах інформаційного /цифрового суспільства.

Структура курсу

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	Усього	У тому числі		
		л	пр	срс
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
Змістовий модуль 1.				
<i>Теоретичні підходи до дослідження інформації та інформаційного простору</i>				
Тема 1. Інформація як предмет наукового дослідження	10	2	2	6
Тема 2. Основні теоретичні концепції й практики у дослідженні інформаційного простору.	20	2	4	14
<i>Усього годин за змістовим модулем 1</i>	30	4	6	20
Змістовий модуль 2.				
<i>Психологічні особливості взаємодії у сучасному інформаційному просторі</i>				
Тема 3. Особливості взаємодії у віртуальному інформаційному просторі.	14	2	4	8
Тема 4. Деструктивні впливи в інформаційному просторі та психологічні засоби їх розпізнавання, уникнення й попередження.	16	2	6	8
<i>Усього годин за змістовим модулем 2</i>	30	4	10	16
Змістовий модуль 3.				
<i>Інформаційний простір у науковій і науково-педагогічній діяльності особистості: психологічний аспект</i>				
Тема 5. Особливості добування й презентації наукової інформації у сфері психології в інформаційному просторі	12		2	10
Тема 6. Інформаційна готовність фахівця до наукової та науково-педагогічної діяльності	18	2	2	14
<i>Усього годин за змістовим модулем 3</i>	30	2	4	24
РАЗОМ:	90	10	20	60

Технологічна картка опанування навчальної дисципліни

№ з/п /год.	Теми та форми занять	Зміст занять і навчальних завдань	Форми контролю
Змістовий модуль 1.			
Теоретичні підходи до дослідження інформації та інформаційного			
1.	Тема 1. Інформація як предмет наукового дослідження		
1.1	Лекція (2 год.)	<i>Висвітлення та обговорення питань:</i> 1. Основні підходи до дослідження і тлумачення сутності інформації. 2. Властивості та види інформації. 3. Інформація, дані, знання: співвідношення понять.	Спостереження за активністю здобувачів PhD при обговоренні питань
1.2	Практичне заняття (2 год.)	Аналіз когнітивних процесів, що забезпечують перетворення сигналів довкілля в інформацію	Спостереження за активністю здобувачів PhD при обговоренні питань
1.3	Самостійна робота (6 год.)	<i>Опрацювання теоретичних питань</i> Проаналізувати сутність і особливостей інформаційно-психологічної безпеки особистості в інформаційному просторі України. <i>Індивідуально-дослідницьке завдання:</i> Проаналізувати загрози інформаційно-психологічній безпеки особистості та умови їх подолання	Усне опитування Усне опитування
2.	Тема 2. Основні теоретичні концепти й практики у дослідженні інформаційного простору.		
2.1	Лекція (2 год.)	<i>Висвітлення та обговорення питань:</i> 1. Місце інформації як інтелектуального ресурсу в інформаційному суспільстві й суспільстві знань 2. Зміст, об'єкти і функції сучасного інформаційного простору. 3. Характерні тенденції функціонування сучасного інформаційного простору.	Спостереження за активністю здобувачів PhD
2.2	Практичне заняття (4 год.)	<i>Робота в малих групах з подальшою презентацією та обговоренням результатів</i> Аналіз загроз інформаційно-психологічній безпеці особистості в Україні та умов їх подолання.	Спостереження за активністю здобувачів PhD
2.3	Самостійна робота (14 год.)	<i>Опрацювання теоретичних питань</i> ЗМІ як інформаційний простір Інтернет-ресурси та їх роль у конструюванні інформаційного середовища. Соціальні віртуальні мережі: специфіка та особливості поширення інформації <i>Індивідуально-дослідницьке завдання:</i> Проаналізувати сутність, види і функції інформаційно-комунікаційних технологій. Визначити інформаційно-комунікаційні технології, що застосовуватимуться при	Усне опитування Усне опитування

		написанні дисертаційної роботи.	
Змістовий модуль 2.			
Психологічні особливості взаємодії у сучасному інформаційному просторі			
3.	Тема 3. Особливості взаємодії у віртуальному інформаційному просторі.		
3.1	<i>Лекція (2 год.)</i>	<i>Висвітлення та обговорення питань:</i> 1. Відмітні ознаки функціонування інформації у віртуальному інформаційному просторі. 2. Особистість у віртуальному інформаційному просторі. 3. Основні форми спілкування у віртуальному інформаційному просторі та їх закономірності	Спостереження за активністю здобувачів PhD при обговоренні питань
3.2	<i>Практичне заняття (4 год.)</i>	<i>Робота в малих групах з подальшим груповим обговоренням. Аналіз проблем і переваг взаємодії у віртуальному освітньому просторі.</i>	Спостереження за активністю здобувачів PhD при виконанні завдань
3.3	<i>Самостійна робота (8 год.)</i>	<i>Опрацювання теоретичних питань.</i> Визначити проблеми автентичної самопрезентації особистості у віртуальному інформаційному просторі Проаналізувати сутність, критерії, чинники, методи психодіагностики інтернет-залежності <i>Індивідуально-дослідницьке завдання:</i> Проаналізувати особливості презентації себе як особистості і фахівця у віртуальному інформаційному просторі.	Усне опитування Усне опитування Усне опитування
4.	Тема 4. Деструктивні впливи в інформаційному просторі та психологічні засоби їх розпізнавання, уникнення й попередження.		
4.1	<i>Лекція (2 год.)</i>	<i>Висвітлення та обговорення питань:</i> 1. Сутність і основні ознаки маніпулятивного впливу. 2. Типи маніпуляторів. 3. Психологічні техніки та прийоми протистояння маніпулятивним впливам.	Спостереження за активністю здобувачів PhD при виконанні завдань
4.2	<i>Практичне заняття (6 год.)</i>	<i>Робота в малих групах з подальшим груповим обговоренням. Аналіз маніпулятивних впливів в інформаційному просторі та психологічних способів протидії їм.</i>	Спостереження за активністю здобувачів PhD при виконанні завдань
4.3.	<i>Самостійна робота (8 год.)</i>	<i>Опрацювання теоретичних питань.</i> Визначити сутність, види, чинники умови попередження кібербулінгу. Дати психологічну характеристику учасникам кібербулінгу (агресор, потенційна жертва, спостерігач). <i>Індивідуально-дослідницьке завдання:</i> Визначити власний особистісний потенціал (критичність мислення, рефлексивність, самодостатність/асертивність) протистояння деструктивним впливам в	Усне опитування Усне опитування Усне опитування

		інформаційному просторі. Скласти програму розвитку критичного мислення, самодостатності, рефлексії як основи формування навички протистояння деструктивним впливам в інформаційному просторі.	Усне опитування
	Змістовий модуль 3. Інформаційний простір у науковій і науково-педагогічній діяльності особистості: психологічний аспект		
5.	Тема 5. Особливості добування й презентації наукової інформації у сфері психології в інформаційному просторі.		
5.1	<i>Практичне заняття (2 год.)</i>	Обговорення принципів презентації й поширення результатів наукового пошуку.	Спостереження за активністю здобувачів PhD при виконанні завдань
5.2	<i>Самостійна робота (10 год.)</i>	<i>Опрацювання теоретичних питань.</i> Здійснити порівняльний аналіз сучасних бібліографічних і реферативних баз даних, а також наукометричних платформ. <i>Індивідуально-дослідницьке завдання:</i> Проаналізувати основні принципи презентації й поширення наукової інформації та ступінь їх дотримання при підготовці дисертаційної роботи та презентації її результатів. Визначити бібліографічні та реферативні бази даних, а також наукометричні платформи, на яких буде презентовано результати дисертаційного дослідження і скласти орієнтовний план відповідних публікацій.	Усне опитування Усне опитування Усне опитування
6.	Тема 6. Інформаційна готовність фахівця до наукової та науково-педагогічної діяльності		
6.1	<i>Лекція (2 год.)</i>	<i>Висвітлення та обговорення питань:</i> 1. Сутність і складові інформаційної готовності фахівця до наукової та науково-педагогічної діяльності. 2. Соціально-психологічні чинники інформаційної готовності фахівця. 3. Умови розвитку інформаційної готовності фахівця до наукової та науково-педагогічної діяльності.	Спостереження за активністю здобувачів PhD при обговоренні питань
6.2	<i>Практичне заняття (2 год.)</i>	Аналіз методів психодіагностики особливостей інформаційної готовності особистості до наукової / науково-педагогічної діяльності.	Спостереження за активністю здобувачів PhD при виконанні завдань
6.3	<i>Самостійна робота (14 год.)</i>	<i>Опрацювання теоретичних питань.</i> Соціальна відповідальність фахівця і поширення достовірної інформації <i>Індивідуально-дослідницьке завдання:</i> Дослідити власну інформаційну готовність до наукової/ науково-педагогічної діяльності за допомогою відповідних	Усне опитування Усне опитування

		методик [29]. Скласти індивідуальну програму розвитку інформаційної готовності до наукової/ науково-педагогічної діяльності.	
--	--	---	--

Контроль і оцінювання результатів навчання

Загальна характеристика видів навчальної роботи здобувачів PhD та особливостей контролю за якістю їх виконання.

Аудиторні заняття передбачають активну участь здобувачів PhD в освітньому процесі: в проблемних лекціях діалогової природи та практичних заняттях, які проводяться переважно з використанням активних та інтерактивних методів і мають творчий характер. Відповідно *поточний контроль спрямований* на оцінювання участі здобувачів PhD в обговоренні проблемних ситуацій та виконання завдань, глибину і змістову наповнюваність суджень, здатність до осмислення, узагальнення та здобуття нового знання в обраній спеціальності.

Самостійна робота здобувачів PhD є основним засобом опанування змісту навчальної дисципліни у вільний від обов'язкових занять час, її зміст визначається робочою навчальною програмою та завданнями до теми.

У межах самостійної роботи виконуються *індивідуально-дослідницькі завдання*, що спрямовані на формування і розвиток практичних умінь здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел на основі сучасних методологій наукової діяльності та інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій, а також їх використання для самостійного дослідження актуальних проблем психології особистісного, соціального та організаційного розвитку відповідно до мети і завдань дисертаційної роботи.

Окремі *звіти про самостійну роботу* не надаються. Результати опанування відповідного матеріалу перевіряються під час поточного (спостереження за активністю здобувачів PhD, усне опитування) та підсумкового контролю знань (екзамен).

Під час опанування навчальної дисципліни передбачено можливість консультативної допомоги з боку викладача за потреби і запитом з боку здобувачів PhD (F2F або в режимі он-лайн чи офлайн).

Підсумковий контроль – екзамен, в якому передбачено відповідь на три теоретичні питання і одне практичне, пов'язане із психологічними особливостями активності здобувача PhD в інформаційному просторі.

Принципи, критерії, процедура та шкала оцінювання

Основними *принципами* оцінювання результатів опанування навчальної дисципліни є такі принципи:

- об'єктивності (оцінка має відповідати істинній якості та кількості засвоєних знань, компетентностей і результатів навчання);
- прозорості (максимальній ясності та відкритості процедури, критеріїв і шкал оцінювання результатів навчання);
- систематичності (перевірка якості опанування навчальної дисципліни здійснюється систематично, за кожною темою і модулем, а також відвідуванням занять, ступенем активності під час навчання і вчасним виконанням навчальних завдань);
- дієвості (корекція та вдосконалення, за потреби, компетентностей і результатів навчання відповідно до вимог освітньо-наукової програми);
- індивідуального підходу (об'єктивна і справедлива оцінка відповідно до зусиль, затрачених здобувачем PhD, дотриманням ним вимог академічної доброчесності та реальних результатів навчання);
- педагогічного оптимізму (зорієнтованість оцінювання на пошук особистісних ресурсів здобувача PhD у контексті успішного опанування навчальної дисципліни, стимулювання нових досягнень у навчальній роботі) тощо.

Психологія сучасного інформаційного простору

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності здобувача PhD при оцінюванні результатів поточного та підсумкового контролів з навчальної дисципліни «Психологія інформаційного простору», є:

- повнота і вчасність виконання всіх видів навчальної роботи, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни;
- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих літературних джерелах;
- вміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку;
- характер відповідей на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо);
- вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання індивідуально-дослідницьких завдань;

Оцінювання результатів усіх форм контролю передбачено у 100-бальній шкалі

Оцінювання результатів поточної роботи (завдань, що виконуються на практичних заняттях, результати самостійної роботи, індивідуально-дослідницьких завдань здобувачів PhD) проводиться у % від кількості балів, виділених на завдання, із заокругленням до цілого числа за критеріями:

0% – завдання не виконано;

40% – завдання виконано частково та містить суттєві помилки методичного або розрахункового характеру;

60% – завдання виконано повністю, але містить суттєві помилки у розрахунках або в методиці;

80% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки (форматування, висновки тощо);

100% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

Позитивні оцінки виставляються лише тим здобувачам PhD, які виконали всі види навчальної роботи, передбачені робочою програмою навчальної дисципліни і набрали за результатами поточного та підсумкового контролів не менше 60 балів.

Остаточна оцінка за результати опанування навчальної дисципліни розраховується наступним чином:

Види оцінювання	% від остаточної оцінки
Опитування під час занять – усно	30
Модулі 1-3 – спостереження за активністю здобувачів під час обговорення питань.	30
Екзамен (теми 1-6) – теоретичні питання, презентація одного із аспектів активності здобувача PhD в інформаційному просторі	40

Шкали оцінювання (100-бальна та національна)

90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним курсом

Політика навчальної дисципліни

Політика щодо академічної доброчесності

Викладання навчальної дисципліни ґрунтується на засадах академічної доброчесності – сукупності етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися уча-

сники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Порушеннями академічної доброчесності вважаються: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання.

Щодо академічної доброчесності здобувачів PhD йдеться про самостійне виконання навчальних завдань; обов'язкове посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей від інших осіб; надання достовірної інформації про результати власної наукової діяльності. Усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 20%. Списування під час виконання навчальних завдань та екзамену заборонені (в т.ч., із використанням мобільних девайсів).

За порушення академічної доброчесності здобувачі PhD можуть бути притягнені до такої *академічної відповідальності*: повторне проходження оцінювання; повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування із закладу освіти, позбавлення академічної стипендії; позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання тощо.

Політика щодо відвідування занять

Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із викладачем навчальної дисципліни.

Політика щодо термінів виконання завдань і перескладання

Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (-20 балів). Перескладання екзамену відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (зокрема, лікарняний лист).

Політика щодо правил поведінки на заняттях

Здобувачі PhD беруть активну участь у всіх заняттях: обговорюють проблемні ситуації, запропоновані викладачем на лекціях, у режимі діалогу /полілогу; активно включаються і за потреби ініціюють спільну (групову роботу) під час практичних занять; виконують всі навчальні завдання вчасно, відповідно до робочої навчальної програми.

Спілкування учасників освітнього процесу (викладач, здобувачі PhD) відбувається на засадах партнерських стосунків, взаємопідтримки, взаємодопомоги, толерантності та поваги до особистості кожного, спрямованості на здобуття істинного наукового знання.

Рекомендована література

11.1. Базова література:

1. Кириченко В. В. Психологія інформаційної діяльності: навч. посіб. / В. В. Кириченко– 2-ге вид. вип. і доп. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – 146 с..
2. Лучинкина А. И. Психология человека в Интернете : моногрфія / А. И. Лучинкина. – К. : Информационные системы, 2012. – 200.
3. Найдѐнова Л. А. Медіапсихологія: основи рефлексивного підходу : підручник / Л. А. Найдѐнова ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. – 244 с.

11.2. Додаткова література:

4. Алексеева И. Ю. Информация и интеллект как ценности современной эпохи / И. Ю. Алексеева // Информационное общество. – 2009. Вып. 1. – С. 42–49.
5. Атамонов Г. А. Информационные технологии: плюсы и минусы внедрения / Г. А. Атамонов. – [Электронный ресурс] / Режим доступа : <http://www.naukaxxi.ru/materials/192/>
6. Базові положення академічної доброчесності як дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти. Режим доступу: <http://library.uipa.edu.ua/publications/bibliografichna-produktsiya-biblioteki/istoriya/bazovi-polozhennia-akademichnoi-dobrochesnosti-iaak-diievui-instrument-zabezpechennia-iaakosti-vyshchoi-osvityi.html>

7. Барлоу Дж. П. Декларация независимости Киберпространства / Дж. П. Барлоу // Компьютерра. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.computerra.ru/offline/1997/206/678/>
8. Биков В. Ю. Цифрова трансформація суспільства і розвиток комп'ютерно-технологічної платформи освіти і науки України. Матеріали методологічного семінару НАПН України «Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку». 4 квітня 2019 р. / За ред. В.Г. Кременя, О.І. Ляшенка. К, 2019. С.20-26 <https://lib.iitta.gov.ua/718692>.
9. Бондарчук О. І. Психологічні особливості взаємодії у віртуальних соціальних мережах Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. – 2014. – Т. 1, Вип. 106. – С. 47–51. – (Серія «Психологічні науки»)
10. Брайант Дж. Основы воздействия СМИ. : [пер. с англ.] /Дженнингз Брайант, Сузан Томпсон. – М.: Издательский дом «Вильяме», 2004. – 432 с.
11. Войскунский А. Е. Психологические исследования феномена Интернет-аддикции [Електронний ресурс] / А. Войскунский – Режим доступу: www.psychology.ru/internet/ecology/04.htm
12. Городенко Л. Система образів у мережевій комунікації / Леся Городенко – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/obraz/2012_13/Gorodenk.pdf
13. Доценко Е. Л. Психология манипуляции: феномены, механизмы и защита / Е. Л. Доценко. – М. : ЧеР ; Изд-во МГУ, 1997. – 344 с
14. Дубняк К. А. Інформаційний простір: структура та функціональні параметри. Держава та регіони Серія: Соціальні комунікації, – 2015 – № 4 (24) – С. 21-25.
15. Єнчева Г. Г. Пошук, накопичення та обробка наукової інформації / Г. Г. Єнчева: Основи наукової діяльності: конспект лекцій. – К.: НАУ, 2016. – С. 55-62.
16. Жичкина А. Е. Социально-психологические аспекты общения в Интернете. – 2006. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.flogiston.ru/articles/netpsy/refinf>.
17. Журавлев А. Л. Социальные сети и совместная деятельность в современных организациях / А. Л. Журавлев , Т. А. Нестик //Психология управления совместной деятельностью : новые направления исследований. – М. : Институт психологи РАН, 2010. – С. 95-119
18. Зелинский С. А. Противодействие манипуляциям. [Електронний ресурс] / С. А. Зелинский. – Режим доступу : <http://psyfactor.org/lib/zln18.htm>
19. Інформаційний простір України: нагальні виклики. Інститут демократії імені Пилипа Орлика Published on Oct 24, 2015 <https://www.slideshare.net/UkraineCrisisMediaCenter/ss-54338467>
20. Кара-Мурза С. Г. Манипуляции сознанием [Електронний ресурс] : учеб. пособие / С. Г. Кара-Мурза. – М. : Эксмо, 2000. – 864 с. – Режим доступу : http://media-mera.ru/politics/kara-murza_manipulyaciya_soznaniem
21. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура. Культура реальной виртуальности. [Електронний ресурс] www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/kastel/index.ph
22. Катаев Є. С. Інформаційно-психологічна безпека особистості в умовах сучасного суспільства Вісник Національного університету оборони України. Питання психології. 2 (39) /2014 . С. 215-220.
23. Копилов В. О. Інформація і знання – тотожність або відмінність (спроба експлікації кореспондування понять) / В. О. Копилов // Гуманітарний часопис, – 2011. – № 2. – С. 62–70
24. Мироненко Г. В. Суб'єктивна тривалість одиниці часу користувачів онлайнних соціальних мереж // Наукові студії із соціальної та політичної психології. – К., 2011. – С. 167–180.
25. Мрихіна О. Б. Міжнародні науко метричні бази: види та особливості. <https://www.perspektyva.in.ua/naukovyj-prostir/porady-naukovtsyu/mizhnarodni-naukometrychni-bazy-danyh/>
26. Найдьонов О. Суспільство знань як ціннісно-смысловий горизонт модернізації суспільства. //О. Найдьонов // Вісник Львівського ун-ту. Серія філософ-політ. Студії. 2017.- № 15. – С. 62-70. Режим доступу: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/15_2017/11.pdf
27. Найдьонова Л. А. Кібербулінг або агресія в інтернеті: способи розпізнання і захист дитини / Л.А.Найдьонова // Методичні рекомендації – К., 2014. – 80 с.
28. Наукометричні бази даних. <http://www.nbuv.gov.ua/node/1367>
29. Папакиця О. К. Психологічні особливості розвитку інформаційної готовності майбутніх інженерів до професійної діяльності : дис. на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук; спец. : 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія – 248 с./ О. К. Папакиця ; НПУ Драгоманова, 2014. – 248 с.

30. Ротенберг В. С. , Аршавский В. В. Поисковая активность и адаптация. Ridero.ru, 2015. – 229 с. <https://mybook.ru/author/viktor-arshavskij/poiskovaya-aktivnost-iadaptaciya/read/?page=1>
31. Слюсаревський М. М. Інформаційний простір : критика існуючих визначень і спроба побудови теорії. Вісн. ХДУ. Серія «Психологія, політологія» : Особистість і трансформаційні процеси в суспільстві. Психолого-педагогічні проблеми сучасної освіти. Харків. 1999. Ч. 4-5. С. 337-342.
32. Barak A. Psychological Aspects of Cyberspace: Theory, Research, Applications. Cambridge University Press, 2008. ISBN 1139470175, 9781139470179
33. Donath J. Identity and Deception in the Virtual Community / J. Donath // Communities in cyberspace ; ed. M. A. Smith and P. Kollock. – London; New York : Rutledge, 1999 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://smg.media.mit.edu/people/Judith/Identity/IdentityDeception.html>
34. Suler J. The Psychology of Cyberspace <http://users.rider.edu/~suler/psy cyber/psy cyber.html>

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua>
2. Електронна бібліотека НПН України <http://lib.iitta.gov.ua>
3. Репозитарій електронних освітніх ресурсів ДЗВО «Університет менеджменту освіти» <http://umo.edu.ua/scientific-library/depozitary>
4. Веб-сторінка аспірантури і докторантури УМО: <http://umo.edu.ua/postgraduate-postdoctoral>
5. Веб-сторінка кафебри психології управління: <http://umo.edu.ua/institutes/cippo/struktura/kafedra-psikhologhiji>
6. Офіційні сайти періодичної літератури:

<i>Назва журналу</i>	<i>Офіційний сайт</i>
Актуальні проблеми психології	http://appsychology.org.ua/index.php/ua/dlia-avtoriv
Вісник післядипломної освіти серія «соціальні та поведінкові науки»	http://umo.edu.ua/serija-socialjni-ta-povedinkovi-nauki
Актуальні питання сучасної психології	http://library.sspu.sumy.ua/wp-content/uploads/2018/04/Aktualny_pitannya_suc.psihologii_1_2015.pdf
Experimental Psychology	https://us.hogrefe.com/products/journals/experimental-psychology#c4338
International Journal of Science and Research (IJSR)	https://www.ijsr.net/index.php
American Psychologist	https://www.apa.org/pubs/journals/amp/
Экспериментальная психология	https://psyjournals.ru/exp/

7. Офіційні сайти державних та міжнародних установ:

<i>Назва</i>	<i>Офіційний сайт</i>
Верховна Рада України	www.portal.rada.gov.ua
Кабінет Міністрів України	www.kmu.gov.ua
Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України	http://psychology-naes-ua.institute/
Інститут соціальної і політичної психології НАПН України	http://naps.gov.ua/ua/structure/institutions/polit_psychology/
Центр перспективних соціальних досліджень	www.cpsr.org.ua

8. Соціальні мережі для співпраці вчених усіх наукових дисциплін:
 - Academia.edu: <https://www.academia.edu/>
 - ResearchGate: <https://www.researchgate.net/>
 - Соціальні мережі науковців (Scientific Social Community): <https://www.science-community.org/uk>
 - Українські науковці в світі (Ukrainian Scientists Worldwide): <https://www.science-community.org/uk>